

JURAJ BIANKINI I NAŠE POMORSTVO

ŠIME PERIČIĆ

Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru

UDK: 929 Juraj Biankini

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 27. XII. 1993.

Unatoč relativno dobrom poznavanju života i rada Jurja Biankinija, mnogo štošta iz njegova djelovanja ostalo je javnosti gotovo nepoznato. To vrijedi i za njegov odnos naspram našem, hrvatskom pomorstvu, iako je posmrtno proglašen "borcem i ideologom našeg mora" i slično. Stoga se autor trudi da na temelju dostupne mu literature i izvora što bolje i vjernije prikaže njegovo zanimanje i djelovanje u svezi s našim pomorstvom, nastojanje na njegovu predstavljajući i unapređivanju. A to kroz djelovanje u Dalmatinskom saboru i Carevinskom vijeću.

Život i djelo Jurja Biankinija (1847.-1928.) dobro su poznati čak i široj javnosti. Međutim, mnogo toga iz njegova djelovanja ostalo je nepoznato ili tek malo znano. To napose vrijedi za njegov odnos spram našem, hrvatskom pomorstvu. Istina, neki su ga posmrtno proglasili "borcem i ideologom našeg mora", "ideologom naših borba na Jadranu", te "propagatorom važnosti i značaja jadranske obale, mora i pomorstva".¹ Dapače, tvrdi se da je njegovao stvaralačku i djelotvornu snagu mora. Takav njegov stav tumačen je isključivo činjenicom što je bio dijete pomorske obitelji.

Koliko su opravdane ove tvrdnje nije sasvim poznato. Naime, ni onda kada se naširoko raspravlja o njegovoj političkoj djelatnosti ne dotiče se njegov odnos spram pomorstva, izuzev kao predsjednika Jadranske straže.² Ta činjenica nas je potakla na podrobniju analizu njegova djelovanja kao urednika Narodnog lista, te zastupnika u Dalmatinskom saboru u Zadru i Carevinskom vijeću u Beču, kada je raspravljao o problemima mora i pomorstva. Na žalost, objektivne okolnosti ne dopuštaju konzultaciju izvora bečke provenijencije, pa će ovaj prilog ipak biti manjkav. Dakako, njegovo zanimanje i

¹ *Jadranska straža*, Split, 16, 1938., br. 4, 134, 164.

² Kosta MILUTINOVIĆ, *Politički profil Jurja Biankinija, Zadarska revija*, 27, 1978., 5-6, 455-471; 28, 1979., 1. 25-54.

djelovanje u svezi s našim pomorstvom može se podijeliti u nekoliko faza i smjerova, pa ćemo stoga tome prilagoditi naše izlaganje.

1.

Juraj Biankini je od 1871. bio urednik "Narodnog lista", a god. 1881. bio je izabran u Dalmatinski sabor kao zastupnik Vrgorca, Makarske i Metkovića, umjesto dra Lovre Matića. Njega je pak 1887. na zastupništvu zamijenio don Frane Bulić. Godine 1889. izabran je da zastupa u Saboru Zadar, Pag i Rab, a 1895. pak Korčulu, Ston i Orebić;³ od god. 1908.-1918. je ondje zastupao Hvar i rodni Stari Grad.⁴ Dalmaciju je zastupao u Carevinskom vijeću više puta od 1892. do prvoga svjetskog rata.

Kao urednik "Narodnog lista", odnosno parlamentarac, Juraj Biankini je stalno pretresao politička, kulturna i gospodarska pitanja Dalmacije. Njegovo je djelovanje uvijek imalo dvije temeljne svrhe: isticanje političkog prava hrvatskoga naroda i krajnju zapuštenost pokrajine, točnije bijedu njenog pučanstva.⁵ Nitko kao on nije u Saboru i Carevinskom vijeću, dakle na najmjerodavnijim mjestima, nije tako potezao probleme pomorstva, ponekad vrlo borbeno, ali uvijek s oslonom na čvrstu argumentaciju. Samo u bečkom parlamentu izrekao je preko tisuću govora u svezi raznih pitanja i potreba Dalmacije, od kojih su mnogi tretirali pomorstvo hrvatskih zemalja Monarhije. Dakako, njegov stav su najčešće podržavali stranački istomišljenici u Saboru i bečkom parlamentu.

Prvi put Biankini istupa u Saboru glede pomorstva na njegovoj sjednici od 21. srpnja 1883., u povodu osnutka parobrodarskog društva braće Rismondo u Makarskoj. Naime, on tada preporučuje vladi neka pripomogne to društvo budući da je ono toliko zadužilo pokrajinu. To je, rekao je, prvo takvo društvo nastalo privatnom inicijativom, bez ikakve vladine pomoći, a usprkos velikim neprikladnostima i oglašivanju konkurencije Lloydja. Kako je već tada bilo prilično jasno da je odzvonilo dalmatinskom jedrenjaštvu, to je on ukazivao na potrebu svraćanja pozornosti na nova mala parobrodarska društva koja su trebala zamijeniti propadajuće brodove na jedra. Prema njegovu mišljenju ono zaslužuje potporu ne samo poradi velike koristi za Dalmaciju, nego i stoga što je ono zametak većeg i jačeg parobrodarstva, koje bi značilo nadomjestak propadajućim društvima u Orebiću i Dubrovniku.⁶ Tom prigodom se zalagao da bečka vlada poradi na tome da se razvije domaće parobrodarsko društvo. Neka se podupire barem onoliko koliko se podupire Lloydj; u tu svrhu je ovaj trebao prepustiti makarskom društvu domaće more, kako bi ono nadomjestilo našu staru trgovačku mornaricu.⁷

³ Ivo PERIĆ, *Dalmatinski sabor, Zadar, 1978.*, 220-221.

⁴ ISTO, 224.

⁵ Jubilani broj *Narodnog lista* za 1912., 8.

⁶ *Brzopisna izvješća XIX zasjedanja Pokrajinskog sabora dalmatinskoga* (unaprijed: BI), Zadar 1884., 309-310.

⁷ ISTO, 310.

Neko vrijeme nije sudjelovao u saborskim raspravama, pa ni glede pomorskih problema. Godine 1890. i 1891. pitao je vladu zašto nisu obavljani radovi na kopanju tjesnaca Ždrelac između otokâ Ugljana i Pašmana, koji traju već treću godinu, što je razlogom da stanovnici Dugog otoka, Rave i Iža moraju broditu okolo Ugljana da bi doplovili u Zadar.⁸ Zajedno s Gajom Bulatom i drugovima Biankini na saborskoj sjednici od 10. ožujka 1892. predlaže bečkoj vladi uvođenje mjera poradi smanjenja šteta koje je Dalmaciji nanio trgovački ugovor s Italijom, ali je ujedno izrazio bojazan, opravdanu, u učinkovitost toga čina.⁹ Naime, na takav postupak ga je upućivalo poznavanje bezosjećajnosti Beča za probleme Dalmacije uopće.

Na sljedećoj sjednici Sabora je mnogo raspravljao u svezi s pomorstvom. Najprije se žalio na zapostavljanje Hrvata u pomorskoj upravi, poradi navodnog nepoznavanja njemačkog jezika: iz toga razloga su naši kapetani tjerani sa Lloydovih parobroda, što je bilo više nego nekorektno.¹⁰ Nadalje, iznio je činjenicu da Veležani posjeduju 10 gajeta i 15 bracara kojima po Dalmaciji razvoze proizvode svog primitivnog lončarskog obrta, ali da unatoč tome mjesto nema uzidanu obali ni lukobran. Slično je bilo i u nekim drugim otočkim mjestima, koja su inače jako zapuštena, pa je zahtijevao gradnju nekakvog pristana u svima.¹¹ Zalagao se za postavljanje većeg broja svjetlosnih signala, te zamjerio Pomorskoj vladi u Trstu što o tome vodi nedostatnu brigu, budući da je ona jedina nadležna u tom smislu.¹² Napokon, on je tada upozorio da je Dalmacija 1881. brojila 2.041 jedrenjaka i parobroda sa ukupno 245.166 tona nosivosti i 9.937 članova posada (momara), a da je 1890. pak imala 293 broda manje (odnosno manje 69.124 tone i 2.027 momara), Prema njegovim riječima je u zadnjem desetljeću brodovlje trgovačke momarice pokrajine bivalo godišnje umanjivano za 32 broda, a u petogodištu od 1886.-1890. čak za 44 broda, dok je drugdje brodarstvo uznapredovalo. Stoga upozorava da će ubrzo u Dalmaciji nestati brodova (misli na jedrenjake) i momara, to prije što Pomorska vlada uvelike djeluje na korist pomorstva Italije, premda joj je dužnost da radi upravo suprotno.¹³

Opće nezadovoljstvo Dalmacije glede posljedica "vinske klauzule" prenijelo su uskoro i u Sabor. Dio njegovih zastupnika je cijenio da država mora pomoći Dalmaciji smanjenjem poreza i dodjelom investicija. Tom prigodom zastupnik Biankini je, na sjednici 10. veljače 1894., istaknuo slabu potražnju dalmatinskih vina i pad njihovih cijena, podkrepljujući tu tvrdnju brojnim primjerima.¹⁴ Njegova nastojanja da Pomorska vlada više poradi na gradnji pristana u dalmatinskim lučicama došla je jasno do izražaja na tadašnjem zasjedanju pokrajinskog parlamenta. Tako se zalaže za gradnju lukobrana i kopanje luke u Velom Ižu, te gata u Krapnju i luke u Pakoštanima i Vodicama, što podrobno obrazlaže

⁸BI, 26. zasjedanje, Zadar 1891, 382.

⁹PERIĆ, n. dj. 198, 200.

¹⁰BI, 27. zasjedanje, Zadar 1893., 734-735.

¹¹ISTO, 736-737.

¹²ISTO, 338-339.

¹³ISTO, 740.

¹⁴PERIĆ, 201.

jakim argumentima.¹⁵ Sljedeće godine je u saboru predlagao gradnju gata u Trsteniku, iznio potrebu gradnje manjeg pristana u uvali Bogomolja na Hvaru, kao i lukobrana u prvić Luki.¹⁶ Budući da su domaći i strani brodovi dolazili do Carske česme u Zadru poradi opskrbe vodom i mesom, zahtijevao je da se ondje produlji postojeći gat.¹⁷ Kako ulagana sredstva za gradnju tih objekata nisu bila dostatna, to je on predlagao izvanredni zajam u tu svrhu.¹⁸ Pače je u Carevinskom vijeću tada postavljao problem uređenja ninske luke, te onih u Vodicama, Lukoranu i drugdje.¹⁹ Dakako, to država nije bila spremna uraditi, pa su njegovi prijedlozi ostajali uglavnom u ministarskim ladicama. Samo rijetki od njih su iziskivali mala ulaganja, te bili prihvaćeni i ostvareni, što je bila zapravo prašina u oči dalmatinskoj javnosti.

Njega to nije obeshrabljivalo. Dapače. On i dalje usrdno u Saboru predlaže uređenje brojnih lučica (u Žuljanima, na Lastovu, Velikom Zatonu kod Dubrovnika, u Postrani), gradnju lukobrana (u Okuklju, Brusju, luci Borče na Hvaru, Baškoj Vodi), te pročišćavanje manjih luka (Skradin, Zlarin i dr.).²⁰ Neke svoje neostvarene prijedloge u Saboru, kao onaj o produženju lukobrana u Trstenom kod Dubrovnika, ponavljao je i u Carevinskom vijeću.²¹

Neka njegova razmišljanja i prijedlozi imali su socijalnu konotaciju. Tako je na zasjedanju Sabora 1902. god. Biankini uz podršku nekolicine istomišljenika odlučno ustrajao na povećanju plaća i mirovina pomorcima, zahtijevao za njih socijalno osiguranje, te osiguranje pomoći njihovim udovicama. Pri tome je ustvrdio da neka društva "upravo izrabljuju pomorce" teškim i mnogosatnim radom, iako je "pomorski trud najgori i najpogibeljniji". Istodobno se zalagao za bolji, primjereniji pomorski zakon koji bi jamčio bolje i sigurnije uvjete rada i života naših pomoraca na brodovima tršćanskih i drugih brodovlasnika.²² No vladin povjerenik u Saboru je replicirao negativnim tonom, iako neuvjerljivo, budući da je prijedlog bio usmjeren na štetu eksploatora. A to nije bilo u interesu države. Biankini se tada pridružuje onima koji traže subvencije dalmatinskim brodarskim društvima; on pak tvrdi da dalmatinska obala nije zastupljena u Zakonu o podupiranju trgovačke mornarice od 27. pros. 1893. Ovdašnji mali brodari ne uživaju nikakve olakšice. Štoviše, poradi nepovoljnog ugovora s Italijom trpe štete dalmatinsko pomorstvo i ribarstvo. Stoga traži neka bečka vlada zaštitu interese Dalmacije pri sklapanju novog ugovora s tom

¹⁵BI, 29. zasjedanje, Zadar 1894., 274-275, 455.

¹⁶BI, 30. zasjedanje, Zadar 1895., 135, 189, 238-239.

¹⁷ISTO, 309-310.

¹⁸*Narodni list (NL)*, Zadar, 35, 1896., br. 24; Vjekoslav MAŠTROVIĆ, Jezično pitanje u pomorstvu i narodni preporod u Dalmaciji, *Pomorski zbornik*, 4, Zadar 1966., 456; ISTI, Prilog bibliografiji o jezičnom pitanju u Dalmaciji, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 8, 1961., 458.

¹⁹NL, 32, 1893., br. 27; 33, 1894., br. 2.

²⁰BI, 34. zasjedanje, Zadar 1899., 283, 331, 384, 486., 521, 552-555, 600, 612-613, 710, 757.

²¹NL, 47, 1908., br. 31.

²²BI, 26. zasjedanje, 1901., 345-346; Š. PERIĆIĆ, Dalmatinski sabor prema pomorstvu pokrajine, *Pomorski zbornik*, 8, Zadar 1970., 752.

državom, što je sabor jednoglasno prihvatio.²³ Nadalje, Biankini je 1907. u saboru ponovio prošnju glede donošenja zakonske osnove koja bi predviđjela ubuduće osiguranje svih pomoraca Monarhije,²⁴ ali ovoga puta njegov prijedlog saborski zastupnici nisu podržali ni prihvatili.

Biankini je predobro znao značenje uporabe hrvatskoga jezika u javnosti, a isto tako unutar pomorske djelatnosti. To je bio jak razlog da poradi, koliko može, na njegovu instaliranju u tim relacijama, napose na području Dalmacije. Na taj način je nastojao odalečivati uporabu talijanskog i njemačkog jezika iz pomorskih ustanova pokrajine, pa i izvan nje. Naime, na saborskoj sjednici 7. pros. 1893. on je predlagao neka se u Pomorskoj vladi u Trstu kao službeni uvede i hrvatski jezik, budući joj se stalno obraćaju Hrvati Istre i Dalmacije.²⁵ Malo zatim on ide korak dalje. Najprije na sjednici Carevinskog vijeća 27. travnja 1893. zahtijeva uvođenje hrvatskog jezika kao nastavnog u pomorske škole Dalmacije, da bi to isto, u zajednici s nekoliko drugova, predložio u Saboru, predlažući tada da to uslijedi od početka šk. god. 1895/96.²⁶ Dapače, na saborskom zasjedanju 28. siječnja 1895. on raspravlja o nakani preuređenja nautičkih škola u Monarhiji, kada je ponovio prethodni prijedlog. Da bi dao veću težinu svom zahtjevu on izriče i ove riječi: "Mi Hrvati odkad smo došli na ove obale Jadranskog mora, uvijek smo imali slavu da smo ovo more smatrali našim u toliko, u koliko smo mi uvijek na njemu prednost imali".²⁷ Sve to pak ojačava navođenjem Kumičićevih romana *Preko mora*, *Primorac* i *Sirota*, u kojima se taj romanopisac bavi prikazivanjem pomorskog života istarskih Hrvata.²⁸ Potom je predložio Saboru da se izmijeni osnova nautičkih škola u Dalmaciji, kako bi one postale shodne, primjerene "praktičnim potrebama našeg primorskog naroda", odnosno "napretka pomorske znanosti",²⁹ što je bilo prihvaćeno.

Sljedeće, 1896. godine, podnosi zahtjev da se u pomorsku službu Carevine ne uzima nitko tko ne zna hrvatski jezik, a zatim prigovara nedostatnom poštivanju hrvatskoga jezika u pomorskoj službi Dalmacije i Istre.³⁰ U Saboru je 1902. i 1903. predlagao da se za mlade pomorce uspostave tečajevi dvaju pripravnih razreda Nautičke škole u Orebiću, kako bi mogli normalno pohađati i završiti školovanje na drugim takvim školama.³¹ On je išao tako daleko da je 1908. predložio uvođenje hrvatskoga jezika u austro-ugarske konzulate u čitavom svijetu.³² Treba reći i to da je Biankini jezično pitanje u pomorstvu promatrao u

²³ BI, 26. zasjedanje, 751, 760; Š. PERIČIĆ, n. dj. 743.

²⁴ BI, 41. zasjedanje, 1907., 750; Š. PERIČIĆ, 753.

²⁵ NL, 32, 1893., br. 104; V. MAŠTROVIĆ, Prilog bibliografiji ..., str. 459.

²⁶ BI, 30. zasjedanje, 1895., 47. 169-171; NL, 32, 1893., br. 38; V. MAŠTROVIĆ, Jezično pitanje ..., str. 456.

²⁷ BI, 30. zasjedanje, 170.

²⁸ ISTO, 181.

²⁹ BI, 34. zasjedanje, 494, 510, 536.

³⁰ NL, 35, 1896., br. 24; V. MAŠTROVIĆ, Prilog bibliografiji ..., str. 458; ISTI, Jezično pitanje ..., str. 456.

³¹ BI, 37. zasjedanje, 1902., 678-679; 38. zasjedanje, 1903., 590.

³² NL, 47, 1908., br. 42.

sklopu ostalih političkih zbivanja u Dalmaciji, a nikako odvojeno od njih. To pitanje bilo je povoljno rješeno 26. travnja 1909.,³³ najviše zahvaljujući njegovom nastojanju i neobičnoj upornosti kada je bila u pitanju uporaba hrvatskoga jezika.

U svojoj zastupničkoj djelatnosti nije zaboravljao ni probleme ribarstva Dalmacije, držeći ga jednim od poglavitih stupova pokrajinskog gospodarstva. Već 1890. on se protivio plaćanju obrtarine i dohodarine kojima su podliježali dalmatinski ribari, ali ne oni u Istri ili pak Čozoti koji su ribarili u vodama Dalmacije.³⁴ Naročito se okomio na utanačenja Goričke konferencije, kojima je potvrđen ugovor između Austro-Ugarske i Italije. Zapravo je data potpuna sloboda ribarenja talijanskim ribarima po dalmatinskom moru, čime je, kaže on, uništeno ovdašnje ribarstvo. Davši stanovite polakšice Italiji, otvarajući svoje luke, Austro-Ugarska je zaprijetila uništenjem dalmatinskog brodarstva uopće.³⁵ Dakako, sve to ga je poticalo na branik interesa Dalmacije. Godine 1898. se u saboru založio živo za domaće ribarstvo, za uskraćivanje prava ribolova Čozotima "kojima je naše more predano na milost i nemilost. Oni ovdašnji ulov ribe otpremaju u Mletke i Chioggu, rijetko u Pulu i Rijeku, te na taj način lišavaju domaće pučanstvo jeftine i zdrave hrane".³⁶

Početkom našega stoljeća Biankini je u Saboru zahtijevao da se zaštiti ribarstvo i mala plovidba na dalmatinskoj obali u novom trgovinsko-pomorskom ugovoru s Italijom te da se dokinu svi porezi na obrt ribarenja u Dalmaciji.³⁷ Njegova nastojanja, na žalost, nisu imala pozitivan učinak.

2.

Kada ga je dopala obveza i dužnost da u Carevinskom vijeću u Beču zastupa interese Dalmacije, Biankini je to iskoristio kao nitko drugi prije njega. Kako rekosmo, ondje je on održao preko tisuću govora, od kojih su mnogi bili posvećeni problemima pomorstva. Pri tome je znao odjednom kritizirati "svekoliku pomorsku politiku Austro-Ugarske" i svraćati pozornost na sudbinu pojedinaca. Tu je zapravo dolazila do izražaja njegova ljubav naspram moru i pomorstvu, koje je on upravo idealizirao. Zagovarajući more, pomorstvo i parobrodarstvo podizao je pomorski duh u javnom životu,³⁸ kako svoje uže tako i šire domovine. Pri prvom susretu sa carem u svojstvu zastupnika u Carevinskom vijeću Biankini mu je rekao da će vazda raditi na obranu "prava svog hrvatskog naroda"³⁹ i doista od te izjave nije nikad odstupio. Štoviše, uvijek je krajnje hrabro i borbeno zastupao njegove interese.

³³V. MAŠTROVIĆ, Jezično pitanje ..., str. 447-460.

³⁴ *Bl.*, 25. zasjedanje, 1890., 485.

³⁵ Juraj BINAKINI, *O upravi Dalmacije*, Zadar 1892., 155.

³⁶ *Bl.*, 33. zasjedanje, 1898., 257-258.

³⁷ *Bl.*, 37. zasjedanje, 1902., 1020, 1022, 1034.

³⁸ Ivo LAHMAN, Ličnost Jurja Biankinija, *Jadranska straža*, 6, Split 1928., br. 6, 162, 164.

³⁹ *Hrvatska kruna*, Zadar, 3, 1895., br. 12.

Na sjednici tog tijela od 11. studenoga 1892. je u svom istupu konstatirao da je, pored ostalih velikih nevolja koje su snašle Dalmaciju, najveća propast njene trgovačke momarice na jedra. Po njegovu mišljenju najveću krivicu za to snosi Vlada, koja ne samo što nije novcem poduprla dalmatinsko jedrenjaštvo, kako bi ono odoljelo konkurenciji parobrodarstva nego je ona, štoviše, preopteretila preostale jedrenjake porezima i nametima u tolikoj mjeri "da su se oni pod tim teretom srušili". To je prisililo mnoge dalmatinske pomorce na traženje posla u inozemstvu. Ne samo momari nego i kapetani. Stoga je zahtijevao da se kapetani pripuste u lučko-pomorsku službu, a ne da ondje rade časnici ratne momarice, bez potrebnih ispita i poznavanja hrvatskoga jezika.⁴⁰ Dvadeset dana potom on dijelom ponavlja svoje prethodno izlaganje. Najprije se protivi ribarenju Čozota u dalmatinskim vodama, a potom iznosi raniju optužbu: dalmatinsko jedrenjaštvo je propalo uslijed nesnosnih nameta države i davanja povlastica talijanskim brodarima. Italija je svoje luke zatvorila Francuskoj, a Austro-Ugarska je pak svoje širom otvorila talijanskim brodovima, dakako, na štetu dalmatinskoga pomorstva. Druge velike države su, rekao je on, znatno poduprle svoje jedrenjaštvo, dok su u Dalmaciji dva velika broderska društva dokinuta.⁴¹ Naravno, Biankini je svu krivnju za to svaljivao na bečku vladu, kako je to uradio i na sjednici Vijeća od 5. prosinca te godine. Naime, tada je otvoreno optužio vladu za propast jedrenjaka male obalne plovidbe, te ustao protiv toga da Austrijski Lloyd svojim djelovanjem i dalje uništava mala parobrodarska društva Dalmacije, zalažući se da država za obavljanje poštanske službe jednako nagrađuje parobrode Lloyda i navedena dalmatinska društva.⁴²

Na sjednici Carevinskog vijeća dne 14. ožujka 1893. svoj govor Biankini započinje lamentacijom nad jadnom sudbinom Dalmacije. Pri tome ne šteti bečku vladu. Dapače, za nju kaže da je zanemarila "osobito naše pomorstvo, izvor stare slave i izdašna bogatstva". Osobito ga je zapekla činjenica da je Lloyd za tu godinu bila dodijeljena preobilata subvencija, "dočim se nedoznačuje ni ciglog krajcara za našu momaricu na jedra, koja se u isitinu nalazi u podpunoj propasti ... A i ono malo brodova što nam još ostaje, suđeno je propasti, jer visoka vlada svejedno nastavlja u Dalmaciji svoje uništujuće djelo".⁴³ Upravo se oborio na politiku subvencioniranja pomorstva: ona je uzrok što je u zadnjih deset godina opalo ukupno brodarstvo Monarhije. Sve to podkrijepio je statističkim podacima. U razdoblju od 1882.-1891. jedrenjaštvo se smanjilo za 52%, a parobrodarstvo poraslo za samo 24%. Zato su i brodograditelji ostali bez posla. Poglavitim uzrokom propasti dalmatinskih pomorskih društava smatra "fiskalnost vladinih činovnika i strogost zakona koji su pritiskivali dalmatinsku trgovačku momaricu". I tom zgodom je preporučio pozornost vlade naspram zapuštenih luka Vodica, Betine, Murtera, Velog lža, Novalje, Molata, Zadra itd., to prije što su potrebne svote novca skromne. Žalio se također na činjenicu da činovnici lučkih ureda u Dalmaciji i Istri ne znaju hrvatski jezik. Na kraju je još ponosno istaknuo: "Mi primorski Hrvati,

⁴⁰ NL, 31, 1892., br. 91.

⁴¹ ISTO, br. 97.

⁴² ISTO, br. 99.

⁴³ ISTO, 32, 1893., br. 22.

koji se možemo hvaliti da smo za preko pò vieka više nego itko drugi sudjelovali podizanju i zlatnoj dobi Lloydova društva; mi Hrvati koji imamo manu vjerovati da se bolje razumimo u pomorske stvari nego Niemci, i koji se ponosimo što nas sinovi Engleške zovu prvim momarima svijeta - mi danas za Lloyd neviđimo ništa". Dapače, taj isti Lloyd vodi borbu protiv malih parobrodarskih društava u Dalmaciji. kakve li zahvalnosti?

Na sjednici Vijeća od 10. listopada te godine zastupnik Biankini se založio da vlada ublaži težak gospodarski položaj Dalmacije dokidanjem "vinske klauzule" i podarivanjem olakšica za izvoz dalmatinskih vina.⁴⁴ Na njegovoj sjednici od 25. studenoga vatreno kritizira politiku Austro-Ugarske spram dalmatinskog pomorstva i zalaže se da se ono očuva svim silama, jer je uz njega vezana sudbina velikoga dijela pučanstva pokrajine.⁴⁵ Na sjednicama ovog državnog tijela tijekom sljedeće, 1894. godine, on istupa (16. travnja) protiv klauzuli, jer ona "uništjuje i zadnju klicu domaće trgovine"; to je uradio još jednom (1. svibnja), da bi onda (22. svibnja) postavio problem uređenja luke u Kalima na otoku Ugljanu.⁴⁶ Na sjednici od 24. lipnja 1895. raspravlja o budžetu Austro-Ugarske za sljedeće tri godine i pritom napada duh koji vlada u trgovačkoj momarici Monarhije. Naime, ukazuje na zapostavljanje Hrvata Dalmacije i Istre u momarici i traži da se o zanimanjima vezanim uz more za mišljenje pitaju oni, a nikako bečko plemstvo.⁴⁷ Na jednoj od sljedećih sjednica (6. prosinca), među ostalim on se žali na činjenicu da se pomorski kapetani iz Dalmacije kod Lloydja teško zapošljavaju poradi navodnog nepoznavanja njemačkoga jezika, pa se zalagao da se ta nepravda dokine.⁴⁸

Sljedeće godine, na sjednici od 20. svibnja, ustao je protiv ustaljene prakse visokih globa kojima su bile podvrgnuti ribari Starog Grada na Hvaru, za ribolov u nekim vodama otoka. Iako su oni uživali tu povlasticu stoljećima, to im je tada kratila hvarska općina: kako taj problem na vrijeme nije riješen, dogodilo se ubojstvo, a to nije put njegova rješenja.⁴⁹ Kao Starigradčaninu taj mu je problem bio nadasve poznat i jasan. Kako bi koliko-toliko poboljšao životni standard svjetioničara u Dalmaciji i Istri, on se zalagao za uređenje, hoće reći povišenje njihovih plaća.⁵⁰ Prethodno ga je nekolicina korčulanskih brodograditelja izvijestila o žalosnom stanju njihovih škverâ, pa se on stoga na sjednici Vijeća od 5. lipnja 1896. svojski založio da se gradnja malih brodica i brodskih predmeta kojima se služe pomorske vlasti u Dalmaciji povjeri upravo brodograditeljima Korčule.⁵¹ Nije poznato kakav je odjek imao taj njegov prijedlog.

Krajem XIX. st. zastupnici Dalmacije i Istre često istupaju zajednički u Carevinskom vijeću ukazujući na mogućnost razvoja pomorskoga gospodarstva njihovih užih domovina,

⁴⁴ ISTO, br. 82.

⁴⁵ ISTO, br. 96.

⁴⁶ NL, 33, 1894., br. 32, 37 i 46.

⁴⁷ *Jadranska straža*, 16, 1938., br. 4.

⁴⁸ NL, 24, 1895., br. 100.

⁴⁹ ISTO, 25, 1896., br. 43, 96.

⁵⁰ ISTO, br. 46.

⁵¹ ISTO, br. 47.

pri čemu se, opet, naročito isticao Biankini.⁵² Godine 1906. na zasjedanju delegacija, on se žali što "treći saveznik" Austro-Ugarske - Njemačka, otiimlje Dalmaciji pomorski saobraćaj između Bugarske i Rumunjske, dok su Italiji žrtvovani obalna plovidba, ribarstvo i dva značajna proizvoda Dalmacije,⁵³ misleći jamačno na vino i maslinovo ulje. Sljedeće godine, prilikom rasprave o parobrodarskoj plovidbi u Dalmaciji, on se protivi planovima bečke vlade da domaćim društvima budu prepuštene tadašnje parobrodarske pruge s otocima. Još jednom je istupio protiv tršćanskoga Lloyd, ovog puta je to uradio s ekonomskih i narodnih razloga, kako tvrdi novina.⁵⁴ Glede reorganizacije obalnoga parobrodarstva Dalmacije, on je od Ministarstva trgovine zahtijevao potanko objašnjenje,⁵⁵ ali njegovo nastojanje nije urodilo plodom. A i kako će, kad je vlada uvijek štítila interese Lloyd, pa i tom prilikom.

U godinama koje su prethodile prvom svjetskom ratu, napose u njegovom tijeku, Biankini je gotovo apstinirao od rasprava o problemima pomorstva, okrenuvši se više gorućim problemima Dalmacije, najviše onom kako preživjeti u teškim uvjetima rata.

3.

Kada je uspostavljena Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, Biankini je neko doba bio članom Privremenog narodnog predstavništva u Beogradu (1919.-1920.). On je bio prvi koji je u tom tijelu zagovarao pomorsku orijentaciju nove države, nastojeći svim silama utrti put značenju mora, pomorstva i parobrodarstva. Sudjelujući u njegovom radu uvijek se držao tih načela. Tako je već u svom prvom govoru 24. ožujka 1919. pored ostalog rekao: "... Jadran je naša pomorska budućnost, ona budućnost koju imamo sa pravom da uživamo na našim zlatnim obalama ... Srebrni valovi Jadrana to su pluća naše Jugoslavije..."⁵⁶ Nadalje, u svojoj interpelaciji na predsjednika jugoslavenske vlade Stojana Protića od 1. travnja te godine iznosi karakteristične primjere o talijanskoj gospodarskoj ekspanziji na istočne obale Jadrana i zalaže se da se što god uradi kako Italija ne bi konfiscirala hrvatske trgovačke brodove kao vlasništvo "podanika neprijateljske države", da se nešto učini kako bi se vratili od Italije rekvirirani parobrodi "za vojne potrebe". Kako domaća momarica ima veliko značenje za narodno blagostanje, to se zalagao da nova država uloži sve svoje sile da

⁵² Š. PERIĆIĆ, Sabor prema pomorstvu ..., str. 738, bilj. 3.

⁵³ Govori zastupnika Jurja Biankinia izrečeni u XLI. zasjedanju delegacija godine 1906., Zadar 1906., 14. Tada je vladi upravo nekoliko interpelacija glede uspostavljanja izravne parobrodarske veze Trst - Dalmacija - Argentina, prijedloga A. Mihanovića u korist domaćih pomoraca, nemara konzularnih vlasti spram našim iseljenicima, te sklapanja trgovačkog ugovora s Portugalom u korist njegovih Hvarana koji su ribarili u njegovim vodama (ISTO, 76).

⁵⁴ NL, 46, 1907., br. 52.

⁵⁵ Oliver FIJO, *Parobrodarstvo Dalmacije 1878-1918*, Zadar 1962., str. 66.

⁵⁶ Kosta MILUTINOVIĆ, Talijanska okupacija Zadra i sjeverne Dalmacije pred Privremenim narodnim predstavništvom Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca (191-1920), *Zadarska revija*, 39, 1990., br. 1, 93.

je sačuva.⁵⁷ Novu interpelaciju o jadranskoj problematici uputio je Biankini predsjedniku vlade i ministru saobraćaja, u kojoj je govorio "o prijekoj potrebi jedinstvenog uređenja pomorske uprave i utemeljenja ministarstva pomorstva za novu državu". Jer, strana vlast "nije ni izdaleka posvećivala dužnu pažnju pomorstvu, tom velikom izvoru bogatstva svih pomorskih naroda ..., te nije nikad osnivala ministarstvo pomorstva".⁵⁸ Međutim, ovi uopće nisu reagirali na tu interpelaciju, pokazujući odmah koliko drže do mora i pomorstva. Stoga im on 14. srpnja te godine upravlja još jednu interpelaciju, kojom ističe prešnu potrebu nužnih priprema za naše pomorstvo još prije sklapanja mira u Parizu. Tu izražava bojazan da će dotle biti ustrojeno ministarstvo pomorstva, koje je "toli potrebno našoj mladoj državi", u kojoj 30% pučanstva živi isključivo od pomorstva i ribarstva. Pače, upozorava na sve što bi moglo svrsishodno poslužiti novoj ustanovi. Drži da na vrijeme treba proučiti "važno pitanje našeg malog obalnog brodovlja, voditi računa o vraćanju velikog broja trabakula i drugih brodova koje je rekvirirala austro-ugarska vojska, a potrebiti su kao kruh svagdašnji našem obalnom prometu i trgovini". Budući da im je uništeno jedino sredstvo življenja, time su "najsiriromašniji slojevi primorskog naroda teško oštećeni".⁵⁹ Vlada je dužna povratiti brodovlje ili pak isposlovati pravednu naknadu učinjene štete. Da bi sve to bilo obavljeno kako treba, on ponovno zahtijeva uspostavu ministarstva pomorstva odnosno pomorske uprave, sa zadaćom da ona organizira pomorstvo prije sklapanja mira. Govoreći u svezi okupacije Dalmacije od strane Talijana, 9. svibnja, Biankini je rekao i ovo: "... Vis je jedan od najrodoljubivijih i bogatih naših otoka, najvažnija točka dalmatinskog ribarstva. Vis je ... bio ključ Jadrana, predstraža Dalmacije na sinjem moru". To je izrekao u svrhu poticanja onih koji su pregovarali glede podjele dalmatinskog teritorija s Italijom, kako ga se ne bi žrtvovalo talijanskoj pohlepi,⁶⁰ nezasitnoj želji za hrvatskom obalom.

4.

Kako njegove riječi nisu padale na plodno tlo, on se, pomalo razočaran, latio drugog načina borbe za usmjeravanje te države spram pomorskoj orijentaciji. Kako je bio među onima koji su tada bili, makar privremeno, u Beogradu i slijedili hegemonistička i centralistička shvaćanja, to je za netom utemeljnog pomorskog udruženja "Jugoslavenska pomorska matica" za njegovo sjedište odredili upravo glavni grad države,⁶¹ koji je u svakom pogledu bio daleko od mora. Štoviše, on je bio njegov prvi predsjednik. Statut novog društva supotpisali su Biankini i Ljubo Leontić.⁶² Zapravo je on bio taj koji je iz pobuda da nova

⁵⁷ ISTO, 94-95.

⁵⁸ ISTO, 95.

⁵⁹ NL, 58, 1919., br. 22.

⁶⁰ MILUTINOVIĆ, Talijanska okupacija ..., str. 97.

⁶¹ V. MAŠTROVIĆ, Prvi naš pomorski časopis poslije prvog svjetskog rata, *Pomorski zbornik*, 1, Zadar, 1963., 733.

⁶² ISTO, 737; *Naše more*, Dubrovnik, 2, 1920., br. 8, 189-192.

država "postane pomorska vlast" potakao njeno osnivanje.⁶³ Ali nije bio sretne ruke glede njena djelovanja.

Unatoč tome, nije se odricao promidžbe pomorstva. Naprotiv, tvrdio je i dalje da su: "More, trgovački brodovi, momari i pomorski kapetani; brodogradilišta, ribari, ribarske ladje i ribarstvo" stoljetna slava Dalmacije i "nepresušni izvor njezina ekonomskog životarenja", "a katkad i njezinog bogatstva".⁶⁴ Stoga ga je doista pekla činjenica da su Talijani nama oteli obalu i brodove, odnosno rekvirirali ih *jure belli*.⁶⁵ Ta rana ga je boljela, te je, kako smo već naveli, glede toga upozoravao Narodno vijeće u Zagrebu, odnosno beogradsku vladu.

Kako je bio uvjeren da se nova država, kakva bila, mora orijentirati na Jadran i druga mora, vjerovao u stvaralačku i djelotvornu snagu mora, iako narušenog zdravlja, nastavlja djelatnost u tom smislu. Naime, već u veljači 1922., kada Talijani nisu bili daleko od Splita, on je među utemeljiteljima Jadranske straže, jer se ovdje stalno nastanio. Pače, bio je biran za njenog prvog, a potom i doživotnog predsjednika.⁶⁶ Kao predsjednik toga razgranatog i popularnog društva isticao je potrebu čuvanja Jadrana od tuđinskih aspiracija, te propagator važnosti i značaja jadranske obale, mora i pomorstva uopće.⁶⁷ Na prvoj proslavi Jadranske straže u svojstvu predsjednika izložio je slušateljstvu svoje misli o vodilji u borbi za samoodržanje naspram talijanskih želja, te pored ostalog izrekao da se "...svijest o našem moru i o njegovoj važnosti za čitavu naciju stala širiti elementarnom silom".⁶⁸ To je ujedno bio njegov posljednji javni istup, nadahnut vjerom i duhom sina pomorca, najpozvanijeg u pitanjima pomorstva. Međutim, njegove želje i nastojanja nisu ni tada padala na plodno tlo, jer se tada i poslije više govorilo negoli djelovalo u tom smislu.

5.

Da zaključimo: netom iznesene činjenice, temeljene tek na djelomičnom razmatranju parlamentarne i druge djelatnosti Jurja Biankinija, jasno pokazuju kakvo i koliko značenje je on pridavao našem pomorstvu. Tvrdnje iznesene neposredno po njegovoj smrti, dakle, nisu bila puka naklapanja o umrlom. Dapače, iz ovoga proizlazi da je on bio neumoran branitelj i propagator mora i pomorstva svugdje gdje se čula njegova riječ. Da je tome doista bilo tako svjedoči i činjenica da je i pod stare dane, kada je bolest već uvelike narušila njegovo zdravlje, ostao vjeran i čvrst u svojoj nepresušnoj ljubavi spram mora, nastojeći i u novoj državi očvrnuti pomorsku orijentaciju, usmjeriti je ka pomorskoj orijentaciji; to je činio

⁶³ I. LAHMAN, n. dj. 164.

⁶⁴ J. BIANKINI, Prva dva mjeseca talijanske okupacije Dalmacije, *Almanah Jadranska straža za 1928/29. godinu*, Beograd 1928., 115-116.

⁶⁵ ISTO, 116.

⁶⁶ I. LAHMAN, n. dj. 164; ISTI, 10-godišnjica smrti Jurja Biankinija, *Jadranska straža*, 16, 1938., br. 4, 134.

⁶⁷ V. BRAJEVIĆ, Juraj Biankini, *Almanah Jadranska straža za 1928/29. godinu*, 566.

⁶⁸ ISTO, 566; *Jadranska straža*, 3, 1925., br. 8. U povodu desete obljetnice njegove smrti postavljeno mu je poprsje pred Domom Jadranske straže u Splitu, rad kipara D. Penića.

stoga što je nepopravljivo bio uvjeren, kao sin pomorca, da ta djelatnost može priuštiti prilično visok standard njenim protagonistima. Nažalost, nikad nije nailazio na razumijevanje onih o kojima je to najviše ovisilo, bilo da se radilo o austro-ugarskim ili starojugoslavenskim vlastima. Ipak, može se reći, da nije bilo njegove upornosti u tom smislu, hrvatsko pomorstvo onog doba bilo bi na još nižoj razini.

Šime Peričić: JURAJ BIANKINI AND THE CROATIAN MARITIME AFFAIRS

Summary

Although comparatively very much is known about the life and work of Juraj Biankini there are some facts about his activity which are not widely known. The same is true of his attitude to the Croatian maritime affairs, although he was posthumously declared the "fighter and ideologist of the sea of ours" and similar titles. Therefore, the author has tried - relying on the literature and sources available - to depict Biankini's interest and activities in relation to the maritime affairs in this country as well as his endeavours in its representation and improvement. Biankini did that through his activity within the Dalmatian Assembly (Sabor), the Imperial Council in Vienna, and some other political bodies. The research has proved that the aforementioned was not a set of over-statements. Contrarily, the research have proved Biankini to have been an indefatigable champion and promoter of the sea and the maritime affairs wherever a word of his was heard. He had continued with such activity in the new country as well trying to direct it to the maritime orientation. Unfortunately, he did not receive the necessary understanding from the competent authorities, but it can still be said that had there not been his perseverance, the Croatian maritime affairs of his day would have remained on an even lower level of development.